Omalovánky: rok na vsi

Pavlína Honzíková
Ilustrace Václav Roháč

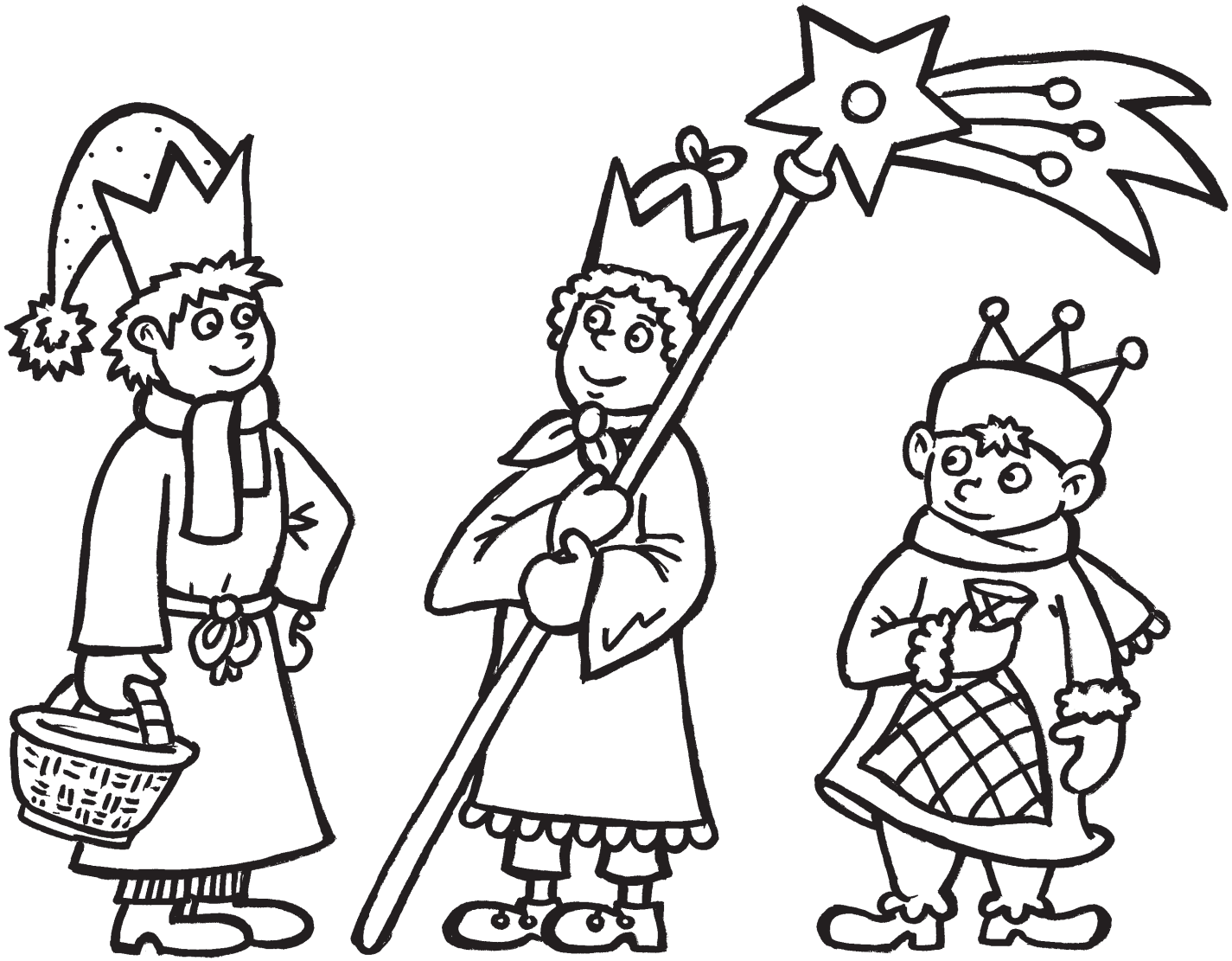
NÁRODNÍ MUZEUM

Tři králové

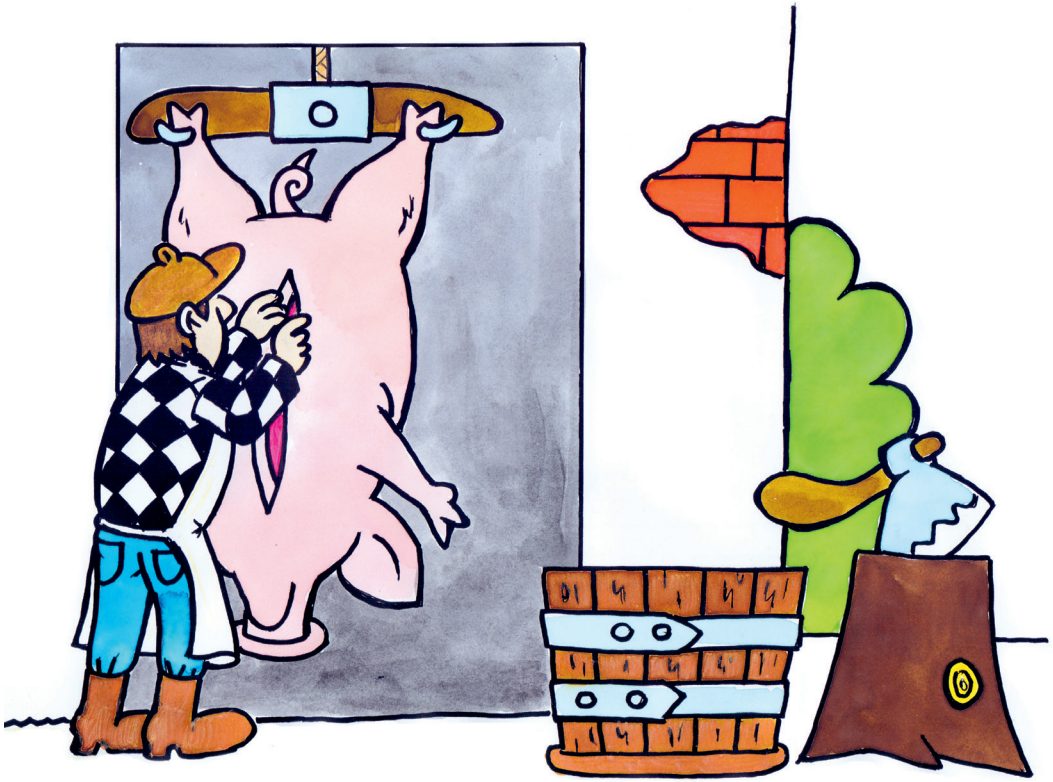

Kašpar, Melichar a Baltazar byli tři urození muži, kteří se přišli do Betléma poklonit narozenému Ježíškovi. Přinesli mu vzácné dary: zlato, kadidlo a myrhu. Koledníci převlečení za tři krále se vydávali na obchůzky vesnicí. Před stavením zazpívali a jeho obyvatelům popřáli požehnaný nový rok. Za to dostali od hospodáře výslužku (oříšky, sušené ovoce a koláče). Na dveře domu napsali písmena K+M+B. Svátkem Tří králů končí období Vánoc.

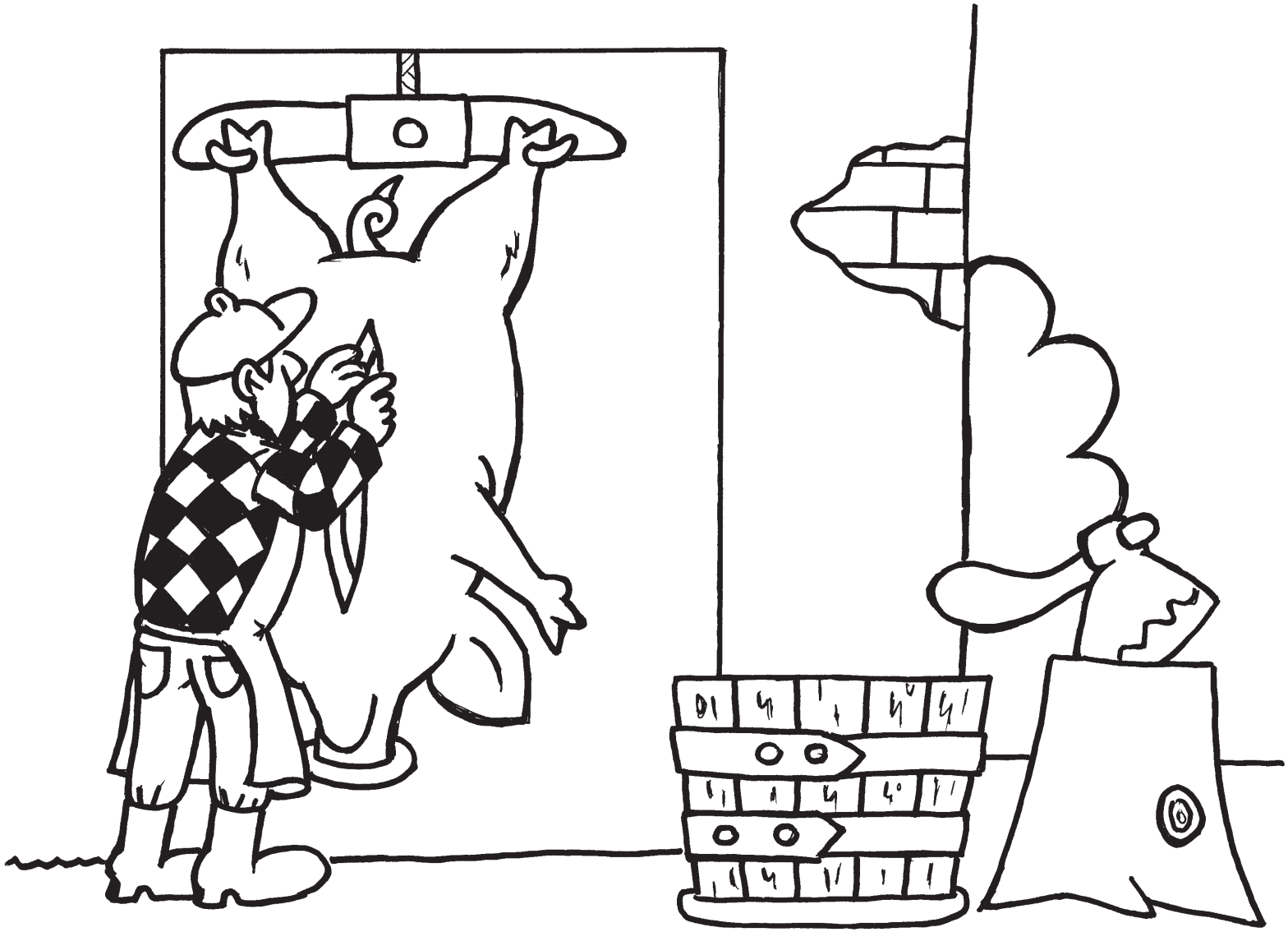

Tučný čtvrtek

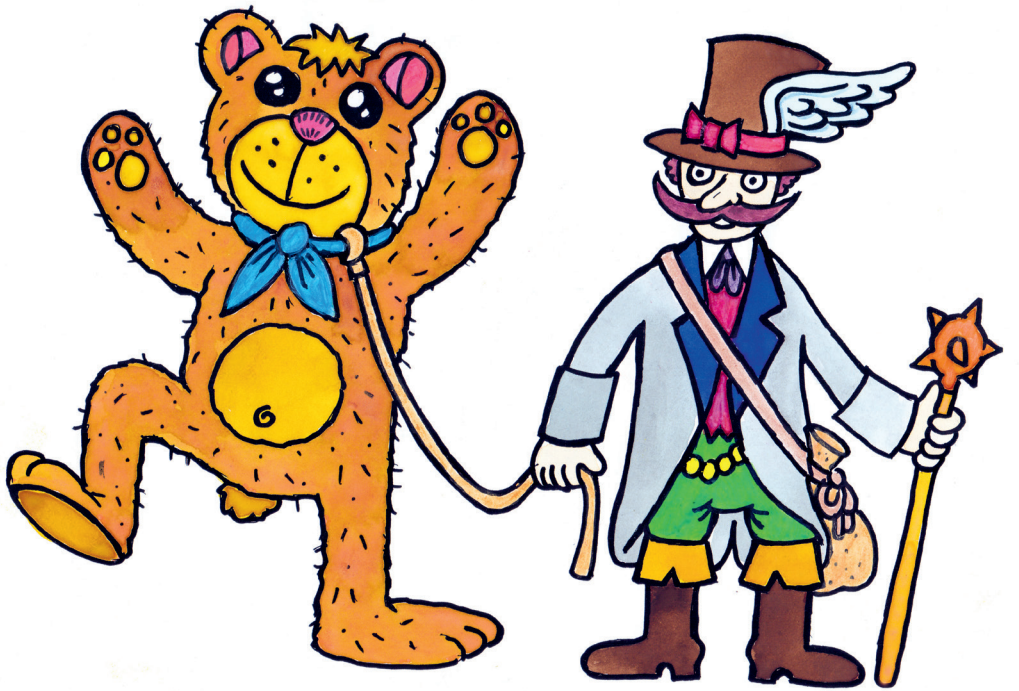

Masopust (také fašank, končiny nebo ostatky) je období mezi Vánocemi a dobou postní. Začíná po svátku Tří králů a končí Popeleční středou (40 dnů před Velikonocemi). Na poslední masopustní čtvrtek, který se nazývá Tučným čtvrtkem, lidé dělali zabíjačku (porážku prasete). Všichni se měli před nadcházejícím půstem dosyta najíst a napít. Lidé v tuto dobu měli ještě dostatek potravin, a proto se o masopustu konaly často svatby a tancovačky.

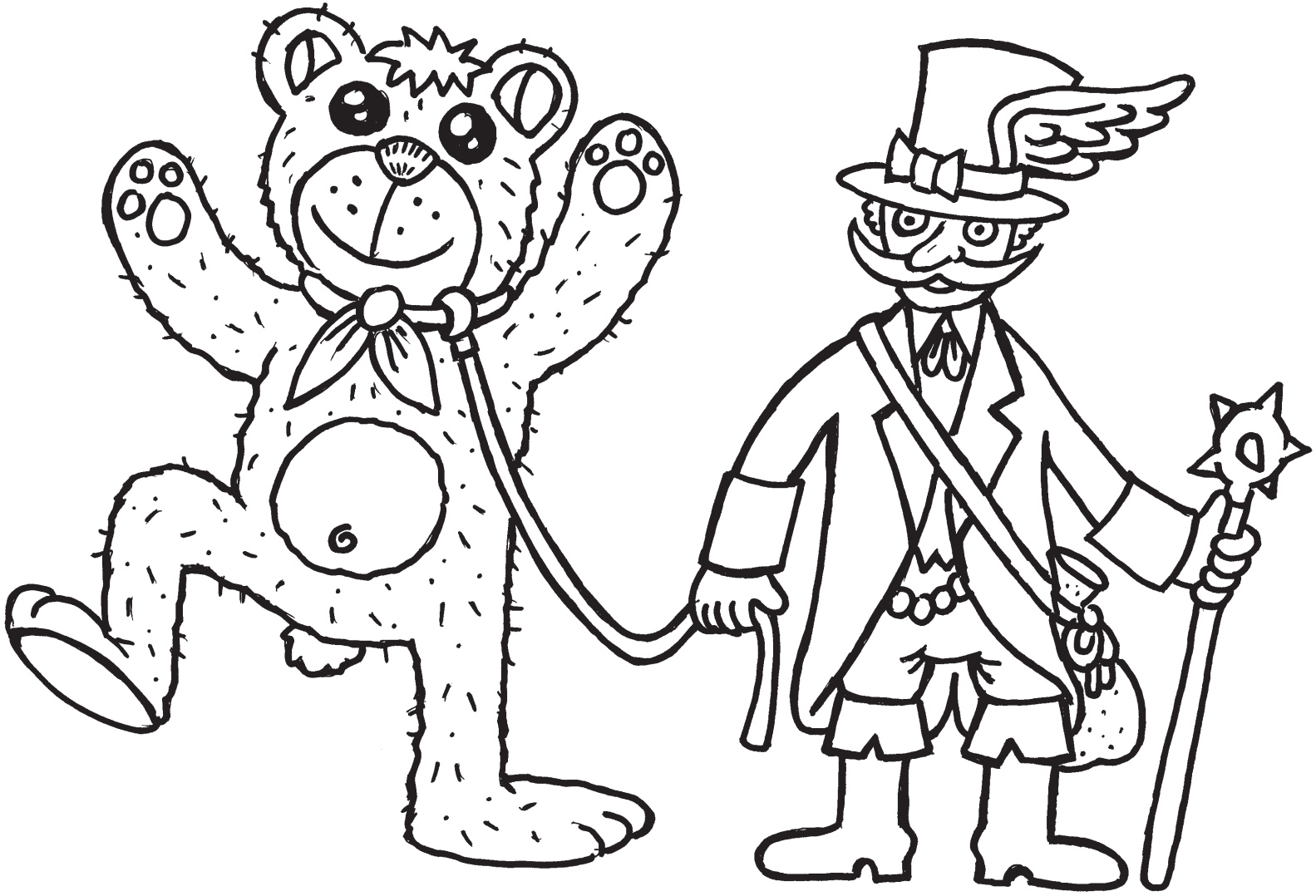

Masopustní úterý

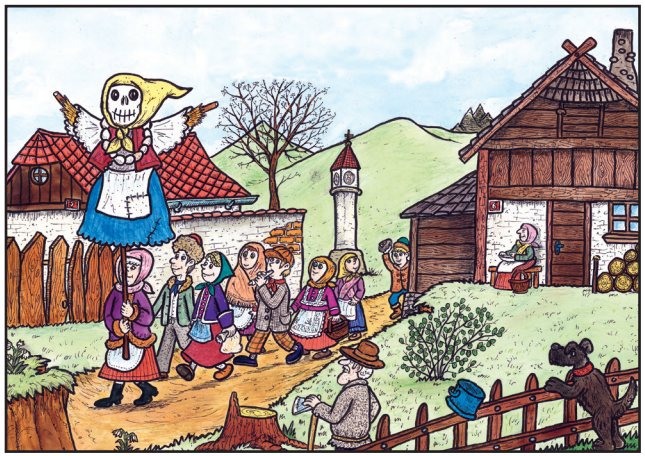

Masopust byl obdobím veselí, plný hudby, tance a zpěvu, provoněný zabíjačkovou polévkou, jitrnicemi a sladkými koblihami. Lidé se v očekávání bohaté úrody a s přáním zdraví převlékali za různé masky. Jejich průvodem vrcholily masopustní oslavy. Žid s medvědem, kůň, slaměný, ženich a nevěsta, bába s nůší, smrtka v doprovodu hudebníků obcházeli vesnici, zastavovali se u každého.

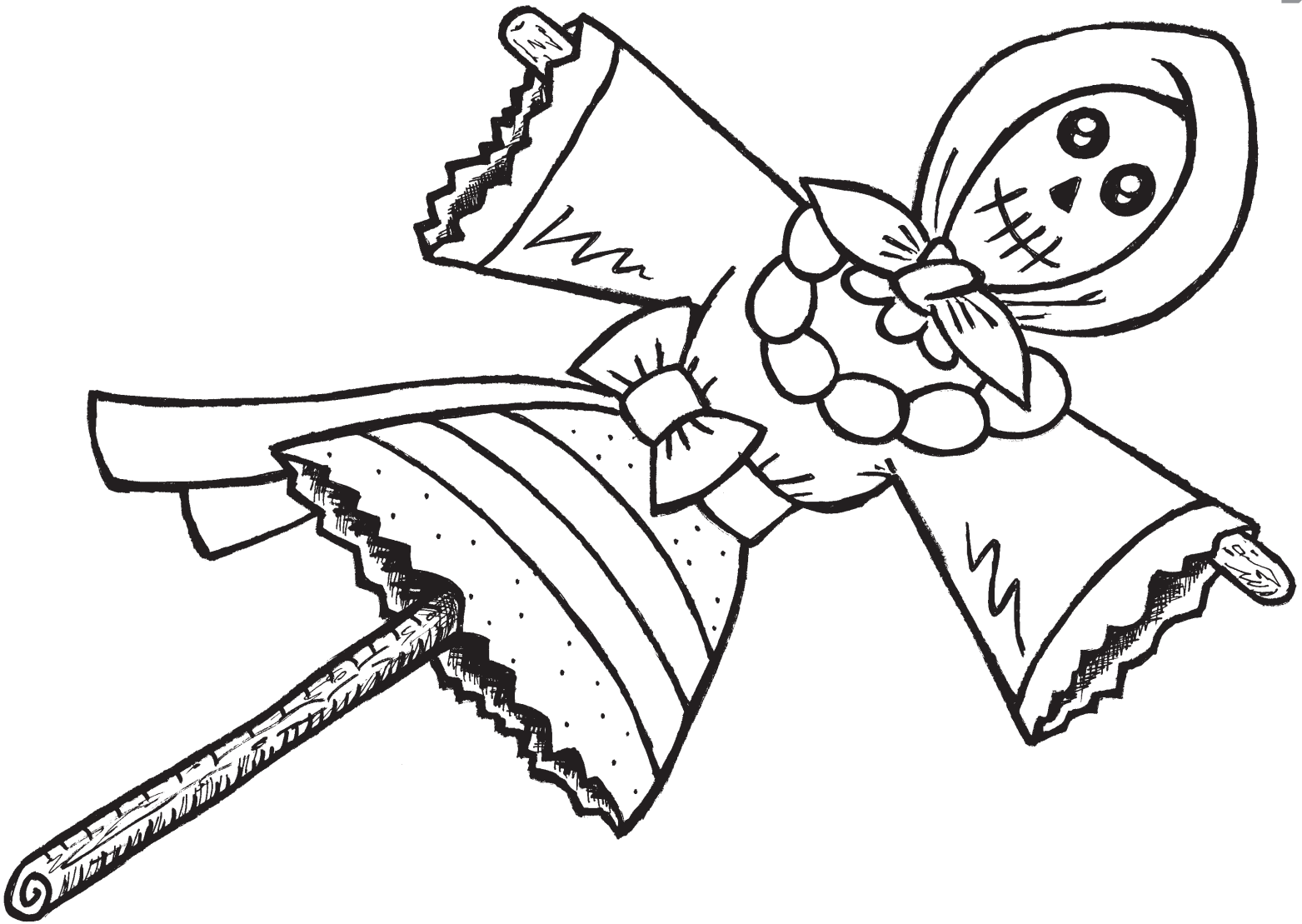

Smrtná neděle

Na Smrtnou neděli děti vyráběly figurínu Smrtky nazývanou též Morana nebo Mařena. Slaměnou postavu oblékly do starých ženských šatů, ozdobily ji věncem z vyfouklých vajec nebo prázdných šnečích ulit a obcházely s ní vesnici. Nakonec ji děti ze vsi vynesly a hodily do řeky, zapálily nebo zahrabaly. Tak byla pochována zima a vesnici opustilo vše chladné a špatné.

Velikonoční pondělí

Na Velikonoční pondělí chodili chlapci od časného rána po staveních na koledu. Pomlázku měli upletenou z vrbových proutků a opentlenou stužkami. Šlehali děvčata, maminky, tety i babičky a za to od nich dostávali malovaná vajíčka, kterým se říká kraslice. Lidé věřili, že pomlázka z čerstvých proutků zajistí ženám zdraví, sílu a svěžest. Hospodář s hospodyní koledníkovou pomlázkou vyšlehali i dobytek.

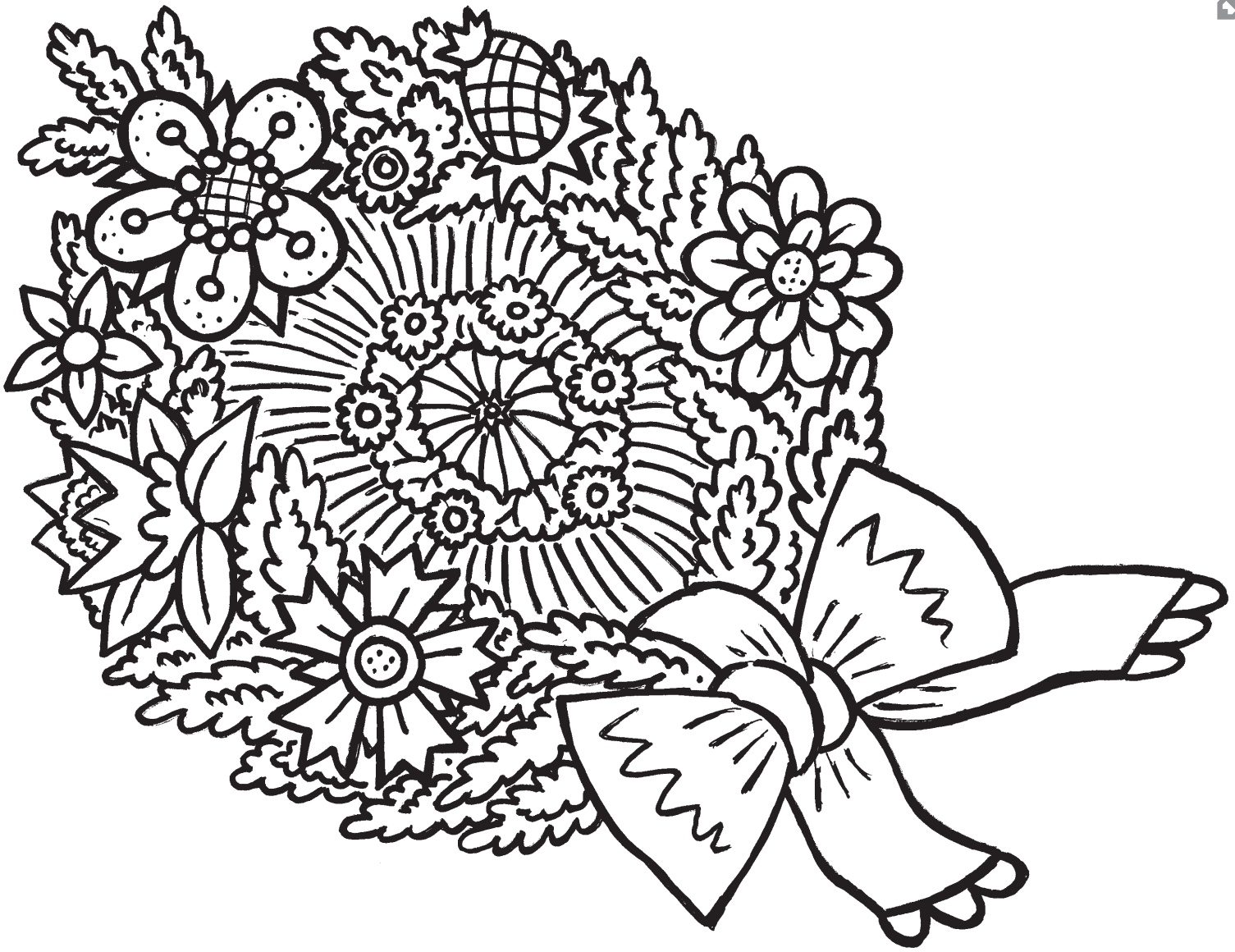

Dožínky

Mít zásobu obilí znamenalo mít celý rok co jíst. Proto byla důležitá jeho sklizeň, nazývaná žně. Muži chodili v létě na pole obilí kosit a ženy a starší děti jim pomáhaly. Práce to byla těžká, navíc v letním parnu. Na závěr žní se konala slavnost zvaná dožínky. Všichni, kteří se na sklizni podíleli, se slavnostně oblékli, nazdobili kosy, srpy a hrábě a upletený dožínkový věnec z obilných klasů předali hospodáři, který je pozval na hostinu.

Pouť

Významnou událostí v životě na vsi byla pouť. Lidé vyrazili na společnou cestu ke kostelu nebo kapli, kde se při příležitosti svátku světce pouť konala. Putování mohlo trvat i několik dnů. Lidé šli v procesí, společně se modlili a zpívali. Po účasti na mši přišlo na řadu veselí. Oslavy a trhy k pouti nerozlučně patřily. Pro vzpomínku si lidé kupovali svaté obrázky, růžence, malované hrnečky a dětem sladké pamlsky.

Svatý Mikuláš

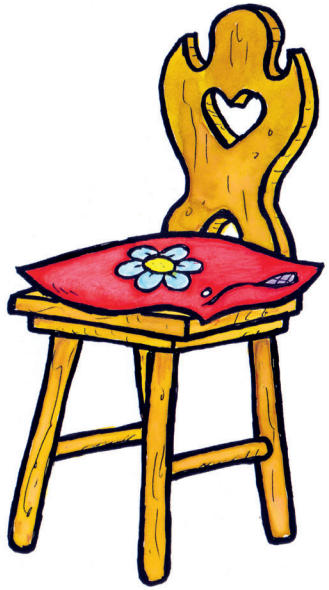
V adventním čase chodily po vesnici maskované postavy. Přinášely lidem blahobyt a chránily je před zlými silami. Mezi nejznámější patří obchůzka konaná v předvečer svátku svatého Mikuláše (z 5. na 6. prosince), kdy svatý Mikuláš v doprovodu andělů a čertů obchází stavení. Na trní před jejich příchodem byly především děti. Ty hodné, které poslouchaly rodiče a modlily se, dostaly dárečky, ty zlobivé musely slíbit, že se polepší, aby je čert neodnesl do pekla.

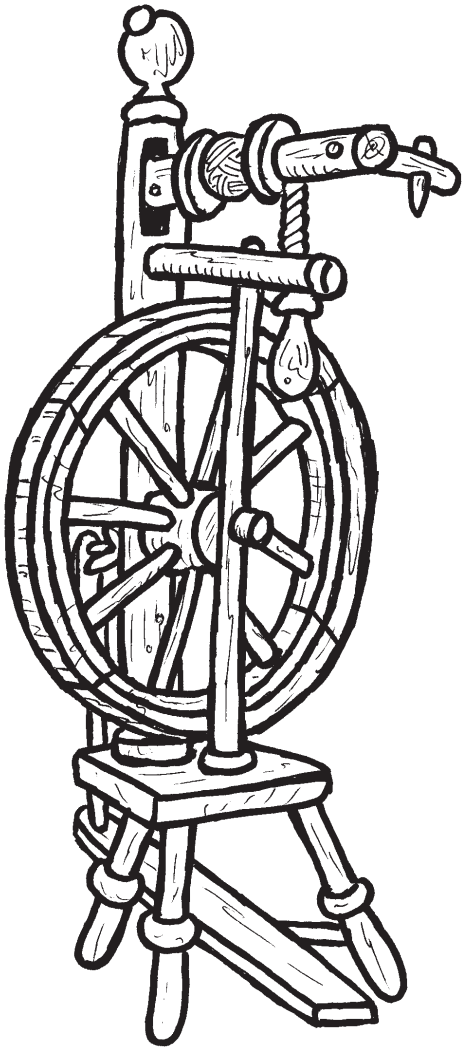
Svatá Lucie

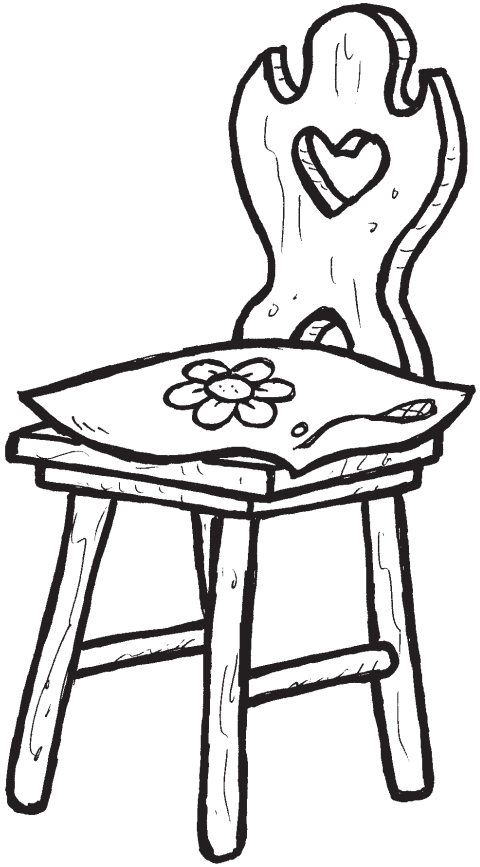

Stejně jako svatý Mikuláš se svým průvodem i svatá Lucie navštěvovala v předvečer svého svátku (z 12. na 13. prosince) stavení. Lucky byly zahaleny bílou plachetkou a přes obličej měly škrabošku nebo dlouhý zobák. V ruce držely metlu nebo nůž, aby dětem rozpáraly bříško a zjistily, jestli dodržovaly půst. Děti, které se uměly modlit, obdarovaly a nehodným hrozily. Lucky také dohlížely, aby ženy v tento den ani nepředly, ani nedraly peří.

Štědrý večer

Na Štědrý den večer (24. prosince) se rodina sešla k slavnostní večeři v naklizené světnici vyzdobené jesličkami a zelenou větvičkou zavěšenou nad prostřeným stolem. Na něm nesměly chybět oplatky polité medem, polévka, vánočka, sušené ovoce, oříšky, v Čechách kuba a na Moravě sladké vrany. Pamatovalo se i na zvířata. Po večeři rodina rozkrajovala jablíčka, pouštěla lodičky nebo lila olovo, aby zjistila, co ji v novém roce čeká.

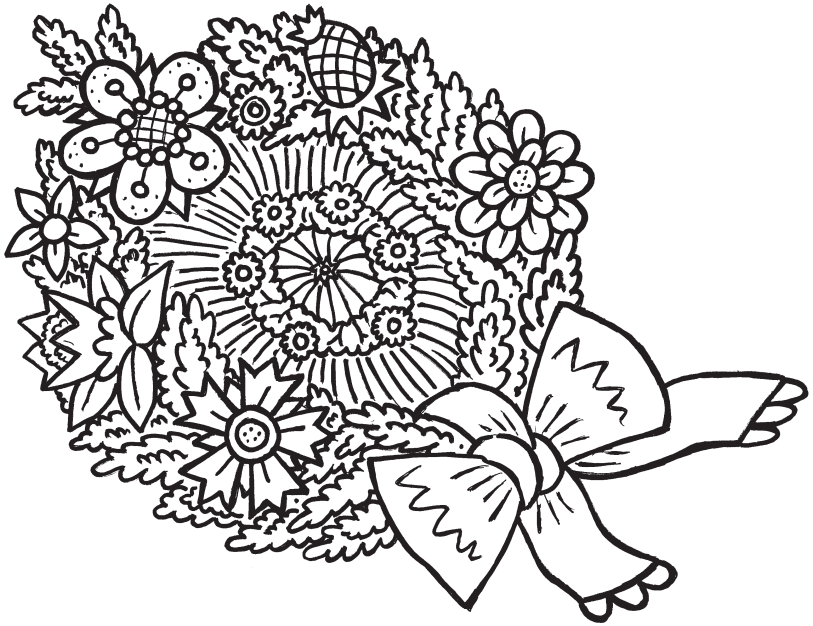
Svatý Štěpán

Na svatého Štěpána, druhý svátek vánoční, chodily děti po vsi na koledu. Obcházely jednotlivá stavení a před každým zazpívaly nebo řekly koledu. Za to dostaly od hospodáře a hospodyně koláče, ovoce, sladkosti nebo i drobné peníze. Někde koledníci mívali kolední proutky (opentlené větvičky). Než začaly koledovat děti, stavení obcházeli kněží nebo učitelé se svými žáky. Koleda probíhala od svátku svatého Štěpána až po Tři krále.

Závěrečné slovo:

Omalovánky: rok na vsi lákají k vymalování obrázků zachycujících lidové zvyky, slavnosti a tradice, jak je lidé na vesnici dodržovali a slavili během celého roku. Obrázky jsou doplněné krátkými texty, které dané zvyklosti a svátky srozumitelně vysvětlují.

Dozvíte se tak, jak se slavil masopust, proč se vynášela Morana a kdo je svatá Lucie.

Omalovánky jsou proto určené nejen dětem, ale i jejich rodičům, učitelkám a učitelům.

Veselé malování.

NÁRODNÍ MUZEUM

Text © Pavlína Honzíková, 2019
Ilustrace © Václav Roháč, 2019
© Národní muzeum, 2019

Vydalo: Národní muzeum,
Václavské náměstí 1700/68,
110 00 Praha 1 – Nové Město v roce 2019
Text sestavila: Pavlína Honzíková
Ilustrace: Václav Roháč, 2019
Grafická úprava: Lucie Trnobranská
Tisk: TISK CENTRUM s.r.o.

ISBN 978-80-7036-594-6